Przesyłka opłacona ryczałtem.

AIDAS

VILNIAUS LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS
eina antradieniais ir penktadieniais

DUODA NEMOKAMUS PRIEDUS
Ūkininkams — „ŪKININKĄ"
Vaikams — „VARPELĮ"

Nr. 35 | Vilnius 1938 m. rugpiūčio 30 d. | Pirmi metai

Šiame numeryje

Vokiečiai pradėjo grasyti karu. Anglai įspėja vokiečius. Sovietai apie vokiečių pavojų Europos taikai. Ar bus kalinių pasikeitimas. Tautų Sąjungos posėdžiai.
Pėsčias į Varšuvą. Apie rasizmą Vokietijoje ir Italijoje. Kas patirta per paskutinius karus.

TRADICINIS STRAIPSNIS

Kas skaito laikraščius, tas galėjo pastebėti, kad juose kai kada yra dedami vadinamieji tradiciniai straipsniai. Velykos, Kalėdos, metinės kitokio pobūdžio bažnytinės ar pasaulinės šventės, jubiliejai ir t. t. Vis tai proga parašyti straipsnius, kurie retkarčiais esti vienas į kitą panašūs, tik gal kiek kitaip sudaryti. Prie tradicinių straipsnių priklauso ir kasmet rugpiūčio mėn. pabaigoje įvairūs parašymai apie mokyklų reikalus. Ir aišku, kasmet maždaug tuo pačiu laiku prasideda mokslo metai, kasmet tūkstančiai vaikų po vasaros atostogų vėl grįžta į mokyklos suolą, vėl prasideda 10-ties mėnesių su mažomis pertraukomis vienodas, monotoniškas darbas, kuris tik vaikams nenusibosta.

Kadangi mokslo metų pradžia yra labai svarbus valstybių, tautų ir visuomenių gyvenime įvykis, todėl apie jį rašo visų pakraipų laikraščiai, iškeldami teigiamas ir neigiamas mokymo aplinkybes. Šio krašto lietuviai, kurie skaitė laikraščius, tur būt, atsimena, kad ir Vilniaus lietuvių spaudoje kasmet šiuo laiku buvo dedama švietimo reikalais straipsnių. Neatsižvelgiant į pažiūrų skirtumus, visiems mums rūpėjo ir rūpi, kad šio krašto lietuviai būtų apsišvietę ir kultūringi. O kadangi buvome ir esame įsitikinę, kad į apsišvietimą ir, apskritai, į sukultūrėjimą tiesiausias kelias yra per gimtąją mokyklą, tai ją visomis išgalėmis rėmėme, rūpinomės, neperžengdami valstybės nuostatų, už ją kovojome, džiaugdamiesi laimėjimais ir liūdėdami dėl pralaimėjimų.

Šiuo klausimu visada buvome jautrūs, o ypač stengdavomės jį vispusiškai išnagrinėti mokslo metams prasidedant.

Kalbama tradicija tęsėsi nuo 1919 metų, o šiemet nuo jos tenka atsisakyti ir tai todėl, kad šiuos mokslo metus pradedame be savų lietuviškų pradžios mokyklų. Kaip „Aido" skaitytojai žino, šiuo metu Vilniaus ir Švenčionių „Ryto" draugijos neturi nė vienos pradžios mokyklos; „Kultūra" turi tik dvi.

Anksčiau, prasidedant mokslo metams, visada mūsų laikraščiuose buvo paduodama smulkių žinių, kiek kuri draugija ir kokioje apskrityje turi pradžios mokyklų, kiek jose yra vaikų, kiek darbuojasi mokytojų.

Dabar tokių statistikos žinių nepaduodame, nes jų neturime nežinodami netgi, kiek paskutinės dvi lietuviškos mokyklos turės vaikų.

Susidarius tokiai padėčiai, iš tikro tenka sulaužyti tradicija ir apie mūsų švietimo reikalus nieko nerašyti, nes nėra kuo rūpintis.

Lenkų spaudoje buvo ir yra teigiama, kad esą įsteigtas tam tikras skaičius valdžios lietuviškų ir pusiau lietuviškų mokyklų. Nežinodami, kur tos mokyklos yra, kokias jos turi programas, kas jose mokytojauja, negalime šiuo klausimu nieko rašyti. Antra vertus, jeigu visa tai mums ir būtų žinoma, tai irgi dėl žinomų aplinkybių vargiai galėtume pasakyti savo nuomonę.

Tačiau negalima pasakyti, kad šios mokyklos mūsų visuomenei nerūpėtų. Priešingai. Jai turi rūpėti, bet jei šiuo atveju turi kas balsą, tai tik **tėvai**, kurių vaikai tas mokyklas lanko. Tik tėvai gali daryti įvairius teisėtus žygius, kad tose mokyklose būtų mokinama ir lietuvių kalbos. Jei tokie žygiai nepavyktų, tai šį trūkumą gali papildyti irgi tik tėvai namie pamokydami savo vaikus lietuviškai nors tiek, kiek jie patys gali. Čia tėvų šiuo metu nieks nepavaduos, nes lietuvis inteligentas šio krašto kaime yra jau didelė retenybė.

Trumpai sakant — **viso šio krašto lietuvių visuomenės viltis yra lietuviškose šeimose, kurioms uždedamos labai svarbios ir atsakingos pareigos.**

Nuo šių pareigų negali atsisakyti nei lietuvis tėvas, nei lietuvė motina.

Vokiečiai jau atvirai graso

Šio mėn. 27 dieną beveik visuose Europos laikraščiuose pasirodė aliarmuojančių žinių apie paaštrėjusią politinę padėtį. Kaip ir galima buvo tikėtis, neramumo šaltinis pasirodė esąs Berlyne. Vokietijos ambasadoriai visų didžvalstybių vyriausybėms, išskyrus Prancūziją, pranešė, kad, jeigu nebus išpildyti Čekoslovakijos vokiečių reikalavimai, tai Vokietija užstosianti savo tautiečius jėga.

Ši žinia padarė nepaprastą įspūdį, nes tai yra atviras grasinimas. Tiesa, vokiečiai šią žinią užginčija, tačiau rimčiausio Paryžiaus dienraščio „Temps" paduotos žinios apie galimus netikėtumus aiškiai sako, kad šiuo metu politinė Europos padėtis vėl esanti įtempta.

Prie to įtempimo prisidėjo Čekoslovakijos vokiečių partijos vadovybės pareiškimas, kad nuo šiol vokiečiai netylės, jei juos užpuldinės čekai, bet atsimokės irgi užpuolimu. Toksai pareiškimas yra irgi grasinimas, kad ryt poryt Čekoslovakijoje galinčios prasidėti kovos.

Pagaliau, negalima nesuminėti, kad tuo pačiu metu visi Vokietijos laikraščiai vėl sutartinai pradėjo pulti Čekoslovakiją.

Žodžiu, politinė Europos padėtis pasidarė labai įtempta ir tai visame pasaulyje kelia didelio susirūpinimo.

Norima pagreitinti susisiekimas su Lenkija

Tarp Lietuvos ir Lenkijos geležinkelių atstovų pasitarimai, kurie Kaune tęsėsi kelias dienas, pasibaigė. Tartasi dėl tvarkraščio pertvarkymo. Susitarta, kad traukinys iš Varšuvos į Kauną atvažiuos apie 5 minutes anksčiau ir iš Kauno išvažiuos apie 22 minutes vėliau. Taip pat iš Vilniaus atvažiuos anksčiau. Traukinių važiavimas bus pagreitintas nuo tada, kai visi traukiniai pradės važinėti pagal rudens tvarkraštį.

Daug norinčių vykti į Vilnių

Lietuvos spauda praneša, kad į Turizmo Draugiją Kaune nuolat įvairūs asmenys kreipiasi telefonu, laiškais ir užėję teiraujasi, ar ji neruošianti ekskursijos į Vilnių. Į Vilnių nuvykti norinčių skaičius, atsižvelgiant į pasiteiravimus, yra labai didelis.

Anglai vis dar neaiškiai kalba

Ką pasakė ministeris Seimonas.

Tuo pačiu metu, kai Europos spauda pradėjo aliarmuoti apie karo pavojų, Anglijos finansų ministeris Seimonas šio mėn. 27 dieną pasakė didelę politinę kalbą, kurioje visų pirma atmetė tvirtinimą, kad negalima apseiti be karo. Ministerio Seimono nuomone, karo visada galima išvengti, jei to norės visos tautos. Karo visomis išgalėmis vengia ir vengs Anglija, kuri visada buvo ir yra taikos šalininkė. O jei šiuo metu Anglija skubiai ginkluojasi, tai ne tam, kad ką nors užpultų, bet kad palaikytų taiką.

Toliau min. Seimonas pareiškė, kad taiką geriausiai galėtų saugoti Tautų Sąjunga. Tačiau tenka gailėtis, kad iš jos jau yra pasitraukusios kai kurios didžvalstybės.

Kalbėdamas apie Čekoslovakiją, min. Seimonas pabrėžė, kad jos klausimas esąs labai rimtas ir jis galima bus išspręsti tik tuo atveju, jei visi suinteresuotieji padarys nuolaidų (visa nelaimė, kad vokiečiai apie nuolaidas nė nemano. Red.). Kai dėl Runcimano misijos, tai šis politikas nėra Anglijos delegatas, bet teisingumo atstovas ir todėl teisingumas turįs paimti viršų.

×

Kaip matyti iš trumpos min. Seimono kalbos santraukos, anglai vis dar aiškiai neprabyla. Tas jų neaiškumas 1914 metais leido sukurti pasaulinį gaisrą. Ar dabar neatsitiks panašiai — sunku būtų pasakyti. Viena tik aišku, kad šiuo metu visų pasaulio tautų, ištroškusių taikos, žvilgsnis yra nukreiptas į Londoną ir Paryžių, o ypač į Londoną, kuris vienas galįs apsaugoti Europą nuo naujos katastrofos.

×

Telegramų pranešimu, Seimono kalba, nors ir negriežtu tonu pasakyta, Berlyne padarė slėgiantį įspūdį.

Ar įvyks politinių kalinių pasikeitimas

Užmezgus tarp Lietuvos ir Lenkijos diplomatinius santykius, tarp kitų klausimų spaudoje buvo daug vietos skiriama politinių kalinių pasikeitimui. Ta proga buvo paduodami ir eventualūs politinių kalinių skaičiai.

Kalbamas klausimas kartas nuo karto spaudoje iškildavo ir vėliau, o paskutiniu metu buvo pranešama, kad kalinių pasikeitimo reikalu esą tariasi abiejų valstybių raudonieji kryžiai. Tačiau kol kas nieko konkretaus pasakyti negalima, o šio mėn. 25 dieną „Lietuvos Žinios" įsidėjo tokią žinią:

„Kai kuriuose laikraščiuose, ypač vilniškiuose, dažnai pasirodo žinučių, kad su Lenkija būsią keičiamasi politiniais kaliniais, Raud. kryžiui tarpininkaujant. Tuo reikalu pasiteiravus kompetentingose įstaigose teko sužinoti, kad kalinių pasikeitimas su Lenkija laikomas neaktualių, nes Lenkijos piliečiai Lietuvos kalėjimuose laikomi tik keturi.

Sparčiai ruošiamasi tautos šventei

„Lietuvos Aidas" rašo:

„Šiais jubiliejiniais metais rugsėjo 8 d. šventė norima atžymėti kuo iškilmingiau ir kuo prasmingiau. Lietuvos nepriklausomybės dvidešimties metų sukakčiai paminėti Vyriausiojo Komiteto Darbo Prezidiumas jau paruošė šventės programą. Kaune šventės metu ypač gausiai pasirodys įvairios organizacijos.

Pažymėtina, kad rugsėjo 8 dieną šventę kuo prasmingiau nori atšvęsti ir klaipėdiečiai. Šventei ruošti jie jau sudarė komitetą iš Lietuviškų Organizacijų Komiteto atstovų ir šiuo metu ruošia planą.

Taip pat gaunama ir iš provincijos žinių, kad šiais metais rugsėjo aštuntoji norima atšvęsti kuo iškilmingiau ir daugiau kur jai jau smarkiai ruošiamasi".

Tautų Sąjungos pilnumos posėdžiai

Netrukus Ženevoje prasidėsią Tautų Sąjungos pilnumos posėdžiai. Prieš tai įvyksią dar keletas T. S. Tarybos posėdžių, kuriuose būsianti nustatyta pilnumos sesijos programa.

Turimomis spaudos žiniomis, šiemetinėje pilnumos sesijoje svarbesnių klausimų nenumatoma. Gal kiek sukels susidomėjimo pačios Sąjungos pertvarkymas, bet kol kas nieko tikslesnio nežinia, nes anglai, kurie, rodos, pirmieji reformos klausimą iškėlė, iki šiol nieko konkretaus nepasiūlė.

Nekelia didesnio susidomėjimo ir trijų nenuolatinių Tarybos narių išstojimas. Šiemet išstosiančios iš nenuolatinių narių Lenkija, Rumunija ir Pietų Amerikos valstybė—Ekvadoras.

Spaudos pranešimu, Rumunija ir Ekvadoras vėl statysiančios savo kandidatūras, o Lenkijos kandidatūros klausimas tuo tarpu dar neišspręstas.

Baltijos užsienių reikalų ministerių pasitarimas ŽENEVOJE

Telegramų pranešimu, šiomis dienomis į Ženevą išvyko Lietuvos užsienių reikalų ministeris Lozoraitis, kuris su Lietuvos delegacija dalyvaus Tautų Sąjungos pilnumos posėdžiuose. Išvyksta taip pat Latvijos ir Estijos delegacijos.

Kauno spaudos žiniomis, Ženevoje susitiksią visų trijų Baltijos valstybių: Lietuvos, Latvijos ir Estijos, užsienių reikalų ministeriai, kurie tarsis dėl būsimos jų konferencijos, kuri bus sukviesta šiemet rudenį.

Sovietai apie vokiečių pavojų

Komentuodamas Čekoslovakijos įvykius, Maskvoje leidžiamas prancūzų kalba laikraštis „Journal de Mascou", tarp kitko, rašo: „Tuos du tris mėnesius, per kuriuos buvo vedami pasitarimai, Vokietija panaudoja pasirengti naujiems puolimams prieš Čekoslovakijos nepriklausomybę, o tuo pačiu — ir prieš Europos taiką. Tuo metu Europos spaudoje buvo paskleista įvairiausių iliuzijų, kad, esą, Vokietija atsisakiusi nuo minties sunaikinti Čekoslovakijos nepriklausomybę ir trokšta sustiprinti taiką Europoje. Toms iliuzijoms paskleisti nemažai prisidėjo anglai, padarę stiprų spaudimą Čekoslovakijai ir parėmę Vokietijos siekimus, siekdami Prancūziją įvelti į pavojingą politiką. Vokietijos žaidimas Čekoslovakijos klausimuose taip pat parodė, kaip vokiečiai garbina vadinamąjį anglų „tarpininkavimą". Nė vienos minutės Berlynas į anglų tarpininkavimą nežiūrėjo kaip į priemonę kompromisui pasiekti ir kaip į paramą išspręsti klausimus iš esmės. Vokietija anglų tarpininkavime įžiūrėjo ir įžiūri vien tik būdą savo planams įvykdyti. Esant tokioms aplinkybėms, yra visai naturalu, kad ir Runcimano misijoje Vokietija įžiūri ne priemonę pasitarimams privesti prie galo, o palankų būdą jiems sabotuoti tokia forma, kokia tatai yra palankiausia Vokietijai. Dabar, kada Henleino šalininkai pasitarimus faktiškai jau nutraukė, Berlynas, kaip atrodo, tikisi, kad lordo Runcimano misija patarnausianti arba greitam Vokietijos užpuolikiškų siekimų išsiplėtojimui, arba kad anglai, kaip tarpininkai, suformuluos tokių pasiūlymų, kurie atitiks nelemtus Vokietijos siekimus".

Toliau laikraštis pažymi, kad pasaulis atsidūrė prieš faktą karinės mobilizacijos pačiame Europos žemyno centre. Esą, Vokietija, visų pirma, siekianti įbauginti Londoną, Paryžių ir Prahą. Pasak laikraščio, visas reikalas galįs pasibaigti ne vien tik pabauginimu, ir kaip tik dėl to visos suinteresuotos valstybės turėtų imtis atitinkamų priemonių užkirsti kelią galimiems apgailėtiniems įvykiams.

— Artimiausiu metu Niurembergė prasidės Vokietijos hitlerininkų partijos suvažiavimas, kuriame dalyvausiąs ir pats Hitleris.

Galimas daiktas, kad Hitleris pasakys kalbą ir joje išdėstys Vokietijos nusistatymą dėl Čekoslovakijos.

— Paskutiniu metu lenkų spauda praneša neraminančių žinių apie lenkų persekiojimus Dancige.

— Maskvoje šiomis dienomis mirė žymus rusų rašytojas A. Kuprinas.

Pėsčias iš Lazdūnų į Varšuvą

1. Lazdūnai ir deklaracija

Lazdūnų parapija yra Naugardėlio vaivadijoj, labiausiai nutolusi į pietų-rytus, kur dar žmonės lietuviškai kalba ir jaučiasi lietuviais. Prieš Didįjį karą šioje parapijoje vietos inteligentų visai nebuvo. Vienas kitas pradėjo mokytis tik po karo. Kai kurie mokėsi lietuvių gimnazijoje arba lietuvių amatų mokyklose Vilniuje. Seniau mokslu mažai kas domėjosi; dabar žmonėse mokslo troškimas didėja. Kadangi kai kurie lazdūniečiai norėtų mokyti savo vaikus lietuvių gimnazijoje, todėl pradėjo prašyti gauti vadinamą deklaraciją, t. y. valsčiaus išduotą pažymėjimą, kad yra lietuvių tautos. Tačiau Lugomėnų ir Bokšto valsčių įstaigos tų pažymėjimų - deklaracijų nenori išduoti. 1937 m. negavo deklaracijos Lazdūnų kaimo gyventojas *Aleksandras Buika*, šiais metais — Osigirių viensėdžio gyventoja *Marija Kiemeišienė*, o Lazdūnų kaimo gyventojas *Konstantinas Barauskas* tuo reikalu jau kelinti metai be pasėkų beldžiasi į įvairių įstaigų duris. Ta proga apie Konstantino Barausko vargus ir pastangas parašysiu kiek plačiau.

Konstantinas Barauskas deklaracijos reikalu pradėjo rūpintis 1935 m. pavasarį. Lugomėnų valsčiaus viršaitis, Kazimieras Pšedvojevskis (lenkas kolonistas iš Berezinos dvaro), Barauskui atsakė, kad jis tokios deklaracijos išduoti negalįs ir nežinąs, kokio turinio deklaracijų mokyklų valdžia (Kuratorija) reikalaujanti. Po kurio laiko Barauskas nunešė viršaičiui paruoštą deklaraciją ir paprašė po ja pasirašyti. Viršaitis, pavartaliojęs ją, liepė Barauskui palaukti prieangy. Netrukus pasikvietė ir davė kažką pasirašyti. Barauskas skaito menkai, paduotojo rašto perskaityti nesugebėjo, tad ir neskaitęs pasirašė. Jau kiti, jam iš raštinės išėjus, išskaitė, kad Barausko paruoštoje deklaracijoje vietoje „esu lietuvių tautos" buvo įrašyta: „esu lenkų tautos". Tą deklaraciją Barauskas viršaičiui tuojau grąžino. Tarp jo ir viršaičio įvyko gana aštrus pasikelbėjimas, kuris pasibaigė viršaičio pareiškimu, jog jis kitos deklaracijos duoti negalįs ir tegu jis, Barauskas, jam nekvaršinąs galvos.

Po to Barauskas, pėsčias nuvykęs į Valažiną (atstu 50 klm.) prašyti storastos, kad šis įsakytų viršaičiui išduoti jam deklaraciją. Storasta p. Liudvikas Viesiolovskis pirmiausia Barauską pabarė, paskui duoti šiuo reikalu įsakymą viršaičiui atsisakė, pabrėždamas, kad jo storastijoje lietuvių visai nesą. Po kurio laiko jis, atvažiavęs Lazdūnų kaiman, pasikvietė Barauską ir pasiūlė jam leisti sūnų Lydos gimnazijon. Barauskas nesutiko. Po kurio laiko storasta ir vėl, atvažiavęs Lugomėnų valsčiun, pasikvietė Barauską ir šį kartą pasiūlė po 50 auks. stipendijos mėnesiui, kad tik leistų sūnų Lydos gimnazijon. Barauskas ir šio pasiūlymo nepriėmė, galutinai įsitikinęs, kad jis pats deklaracijos neišgausiąs, — ir bylą vesti pavedė advokatui. Advokatas taip pat kreipėsi Valažino storastijon; iš jos ir jis gavo neigiamą atsakymą. Numatytu laiku advokatas apeliavo Naugardėlio vaivadijon, ir atsakymo laukia... iki šiol.

2. Prašymas p. Premjerui

Barauskas, pamatęs, kad ir advokatas ne daugiau gali kaip jis pats, ryžosi kreiptis į aukščiausias valdžios įstaigas.

Šiemet liepos 1 dieną jis išsiuntė vienodo turinio prašymus ministerių pirmininkui, maršalui Rydz-Smiglui ir švietimo ministeriui. Prašymai tokio turinio:

Jo Ekscelencijai Ponui Premjerui gen. Slawoj-Skladkowskiui
Varšuvoje

Konstantino Barausko, Lazdūnų kaimo gyventojo, Lugomėnų valsč., Valažino apskr., Naugardėlio vaiv.

PRAŠYMAS

Aš, žemiau pasirašęs Konstantinas Barauskas, turiu garbės kreiptis į Jūsų Ekscelenciją tokiu reikalu:

Kaipo Lenkijos pilietis ir lietuvis dar 1935 metais sumaniau mokyti savo sūnų Stanislovą lietuvių Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Kadangi pagal tuometinį Vilniaus Apygardos Mokyklų Kuratorijos parėdymą kandidatai į lietuvių gimnaziją turi pristatyti kartu su kitais dokumentais ir vietos valsčiaus įstaigos išduotą deklaraciją dėl tautybės, todėl tuomet tuo reikalu kreipiausi į Lugomėnų valsčiaus įstaigą. Lugomėnų valsčiaus viršaitis tokios deklaracijos man nedavė. Tuomet kreipiausi į Valažino storastiją, kur ne tik kad negavau deklaracijos, bet dargi Ponas Storasta pasiūlė duoti mano sūnui 50 auks. stipendijos mėnesiui, kad tik leisčiau sūnų Lydos lenkų gimnazijon. Su tuo Pono Storastos pasiūlymu nesutikau ir tą dalyką vesti pavedžiau advokatui, kuris apeliavo į Naugardėlio Vaivadijos Įstaigą. Nuo to laiko praėjo daugiau kaip dvejį metai ir iki šiol jokio atsakymo negavau.

Kai aš tų kelerių metų laikotarpyje, negalėdamas išlaidų ir vargo bei statydamas save visokių nemalonumų pavojun, rūpinausi gauti deklaraciją, mano sūnus pats savo jėgomis mokėsi iš vadovėlių ir kasmet laikė stojamuosius egzaminus vis į aukštesnes Vytauto Didžiojo gimnazijos klases Vilniuje, turėdamas vilties, kad reikalingą deklaraciją gaus. Pereitais metais išlaikė stojamuosius egzaminus į 3 klasę, o šiais metais turėjo laikyti į ketvirtą, tačiau gimnazijos direkcija jo egzaminus atidėjo rudeniui.

Bet dabar kyla baimė, ar iš viso šiais metais galės laikyti stojamuosius egzaminus, nes pavasarį neleista laikyti stojamųjų egzaminų visiems kandidatams, kurie prieš egzaminus nepristatė deklaracijų. O gauti deklaraciją iš tų įstaigų, kurias anksčiau paminėjau, neturiu nė mažiausios vilties.

Atsidūręs tokioj padėtyj, drįstu kreiptis tuo reikalu į Jūsų Ekscelenciją, pažymėdamas:

1) Iš protėvių esu lietuvių kilmės, turiu žmoną lietuvaitę, todėl ir mūsų vaikai yra lietuvių tautybės,

2) Savo kilmę ir tautybę tiktai pats žmogus gali nustatyti pagal savo įsitikinimus, o ne kas kitas, kaip šiuo atveju — Lugomėnų valsčiaus viršaitis, kuris pats yra ne vietinis, bet atvykęs į mūsų kraštą kariškis kolonistas.

3) Apie mano lietuvių tautybę labai aiškiai liudija faktas, kad, nežiūrint į labai masinantį Valažino Storastos pasiūlymą ir pažadėtą stipendiją, aš ją atmečiau, sutikdamas verčiau gaišinti savo sūnaus mokyklinį laiką, turėti išlaidų ir vargo ir apsunkinti sūnų savarankiško darbo be perspektyvų į geresnį rytojų.

Argi to akivaizdoje nedaviau netgi per daug įtikinančio įrodymo dėl savo lietuviškos kilmės? Argi neužsitarnavau vargu, išlaidomis ir nemalonumais, kuriuos aš ir mano sūnus patyrėme per tuos keleris metus, kad galėčiau leisti sūnų lietuvių gimnazijon? Podraug nesuprantamas man yra vietos valdžios noras, kad mano sūnus būtinai būtų lenkų gimnazijoj. Argi tuo būdu aš arba mano sūnus pakeisime savo kilmę ir tautybę? Taip pat nesuprantamas man yra Pono Storastos duosnumas, kai pagalvoju, kad yra daug mokyklinio amžiaus vaikų ir daug gabesnių, negu mano sūnus, kurie dėl lėšų stokos ne tiktai negali mokytis gimnazijoj, bet ir žemesnėse mokyklose.

Išdėstydamas tai Jūsų Ekscelencijai nuolankiai maldauju visa padaryti, kad galėčiau gauti iš Lugomėnų valsčiaus įstaigos deklaraciją su pažymėjimu, kad aš ir mano sūnus esame lietuvių tautos asmenys.

(—) Konstantinas Barauskas.

Lazdūnai, 1938 m. liepos 1 d.

3. Varšuvoje

Jau artinosi mokslo metų pradžia, o Barauskas ir į šiuos prašymus nesusilaukė atsakymo. Pradėjo nerimti. *Pagaliau, rugpiūčio mėn. pradžioje jis sumanė pėsčias nueiti Varšuvon. Ir išėjo. Iš Varšuvos grįžo rugpiūčio mėn. 22 d. Padarė apie 400 klm. kelio.*

Konstantinas Barauskas, būdamas Varšuvoje, norėjo pasimatyti su ponu premjeru. Valdininkai neprileido. Jie jam paaiškino, kad premjeras negali suskubti pačių ministerių priimti, o ką jau bekalbėti apie prastus žmones. Jie tik tiek buvo geri, kad jam palengvino kelią prie tautinių mažumų referato viršininko. Barauskas pasipasakojo, kokiu reikalu padarė tokią didelę ir varginančią kelionę. Viršininkas nepaprastai nustebo ir jo reikalu persiėmė. Jis prisiminė, kad Barausko prašymas tikrai buvo gautas, kad jis dabar persiųstas Naugardėlio vaivadijon ir kad vaivadijos įstaigai įsakyta deklaraciją išduoti. Barauskas podraug nusiskundė, kad nuo to laiko, kai pradėjo rūpintis deklaracija, kelis kartus buvo administracijos baustas: pav., vieną kartą teko užmokėti 25 auks. neva už tai, kad šulinys buvęs nepridengtas, o antrą kartą net 100 auks., kad naktį jo šuo buvo nepririštas. Viršininkas, atidžiai išklausęs, nuramino Barauską, jog jis įsakysiąs už tokius dalykus jo nebausti. Pagaliau, pareiškė, kad lenkams visai nesvarbu, ar Barauskas bus lietuvis ar kitos tautybės.

Sugrįžusį iš Varšuvos Barauską paklausiau:

— Kodėl pasiryžai eiti Varšuvon pėsčias?

Barauskas atsakė:

— Ten ir atgal suvažinėčiau apie 40 auks. Mano ūkis nedidelis, uždarbių nėra, tad pagalvojau: jeigu reikėtų man uždirbti 20 auks., tai turėčiau šiuo laiku dirbti per 10 dienų. Tas darbas, maniau, būtų nelengvesnis už kelionę. O aš suvaikščiojau per savaitę.

Buvau tikras, kad keliauti bus lengviau, negu sunkus darbas dirbti. Įsitikinau, deja, kad kelionė kur kas sunkesnė.

Visa dariau, kad tik gaučiau deklaraciją. Išmėginau visus būdus. Maniau, kad tokia varginanti kelionė tikrai įrodysiu, jog esu lietuvis, ir suminkštinsiu kai kieno širdis. Dabar lauksiu atsakymo iš Naugardėlio...

Lazdūnietis.

Rasizmas Vokietijoje ir Italijoje

Vokietija ir Italija yra totalinės valstybės, kur visas gyvenimas ligi mažiausių smulkmenų yra, kaip hitlerininkai sako, sugleichšaltuotas arba išlygintas pagal nurodymus iš viršaus. Jeigu kitur, sakysime, mokslas yra visai laisvas, tai Vokietijoje ir Italijoje mokslas ir filosofija, nekalbant apie mena, turi būti toks, kokio nori hitleriznas ar fašizmas. Turi skelbti tokias „tiesas", kokias įsakoma skelbti.

Imkime nors ir rasizmo klausimą. Rasės klausimas moksle yra aktualus, ir daugelis mokslininkų jį tyrinėja. Tačiau tyrinėdami, stengiasi nešališkai ištirti visokių rasių savybes, išaiškinti rasių atsiradimo priežastis ir panašiai. Tuo tarpu Vokietijoje rasizmas yra tapęs visos hitlerizmo politikos pagrindu. Ten jis yra pasidaręs tam tikra religija ir filosofija, kuri yra persunkusi visą gyvenimą.

Kokia yra vokiškojo rasizmo filosofija? Šitoji filosofija skelbia, kad ne visos žmonių rasės esančios lygiai vertingos. Hitlerininkų nuomone tik baltoji rasė esanti vertingiausia. Iš tos baltosios rasės, kuri vadinama arijų rase, germanai esą vertingiausi, o iš germanų vertingiausi esą vokiečiai.

Nors iš tikro rasių nelygybės teoriją pirmiausia sukūrė ne vokiečių mokslininkai (šitai teorijai pradžią davė antroj 19 šimt. pusėj prancūzų mokslininkas Gobineau), tačiau vokiečiai ją pasisavino ir pasidarė savotiškas išvados.

Gobineau rasizmo teoriją pats pirmas vokiečiams pritaikė praėjusio šimtmečio pabaigoje vokietis Ryšardas Vagneris, kuris ypatingai pasisakė prieš semitų rasę. Vadinasi, jis yra davęs Vokietijoje pradžią antisemitizmui. Daugiausia didybės įskiepijo vokiečiams suvokietėjęs anglas H. S. Čemberlenas, miręs 1927 m. Jisai, būtent, iš rasizmo teorijos padarė Vokietijoje tam tikrą religiją, kuri ypač dabar smarkiai Vokietijoje pasireiškia.

Taigi šitaip supratę rasizmą, vokiečiai laiko save išrinktaja tauta, kuriai lemta esą vadovauti

ANTANAS GRUŠAS. 2)

KELIONĖ SU KLIŪTIMIS

— Tėvai! sarmatos neturi, dargi galėjai sudegti!..

Senis pravėrė akis, bet taip tingiai, nenorom, pažiūrėjo į supykusią žmoną ir vėl užsimerkė. Paskui pakėlė ranką, pamojo taip silpnai, vos gyvai ir paleido ją vėl atgal nukristi ant patalynės, kaip pelenų kojinę.

Žmona nutilo. Toks rankos pamojimas jai pasirodė įtartinas. Tai buvo daug rimčiau už visokius įtikinėjimus. Susigriebė ne laiku pradėjusi bartis ir švelniai paklausė:

— Gal slabna?

— Oi, slabna, slabna...

Taip graudžiai, kaip iš po žemių, sudejavo ligonis ir vėl užmigo.

Čia jau rimti popieriai. Abejojimo nėra, kad paskutinė. Tokio jo dar ji nebuvo mačiusi. Dabar ji kažkaip juste pajuto mirtį beslenkant prie jos brangaus vyro, ir jai gailestis širdį suspaudė, kaip replėmis. Viskas jai dabar atrodė visiškai kitaip negu naktį, kada reikėjo uždegti. Tada tai buvo tik juokai...

Na, bet ji neištižusi moteris: ilgai nesigraudeno. Skaudu tai skaudu, bet juk dabar gavėnia, toks tuščias laikas. Be to, jau seniai viskas ir prirengta. Atvirai sakant, nėra jau taip labai ir bloga, jei dabar jis numirs. Juk vis vien jau pasirengęs, o ko gero dar gali numirti tada, kada į laidotuves niekas nė pažiūrėti nenorės. Iš pat mažens ji prie tvarkos pripratusi ir dėl kokio nors širdies skausmo ermiderio nė nemanydavo kelti. Ji atsimena, kad ir ištekėjo ji taip pat dėl tos pačios tvarkos. Tėvai taip norėjo, liepė, toksai buvo ūkio surėdymas, ir ji nekėlė skandalų, nors jaunikis buvo senokas ir ne toks jau gražuolis. Bet juk svarbu ūkis ir tėvų, protėvių ir Dievo nustatyta programa.

Ūkininkei bemeditduojant, nė ne pasibeldusi, pagal vietos paprotius, įslinko į kambarį artimiausia kaimynė Šaulienė, gerokai davatkuojanti, aštraus liežuvio, bet maloni moterėlė. Nusitrypė kambaryje snieguotas kojas, pagarbino Kristų, ir pagal savo būdą ėmė čiauškėti.

— Tai jau ruošies, širdut... Pamačiau, kad veršiai palaidi, užėjau pasakyti: po kluoną laksto... Gi kaip ligonis? Gal jau geresnis? Gal duos Dievs...

Ūkininkė tuoj sumetė, kad veršius bus paleidęs naujasis bernas, kuris yra, apskritai, mažai kam tikęs stuobris.

— Gi bernas. Nusamdžiau tokį, kur tik eina, ten iškadas daro...

Ji su priejuostės kampu nuvalė suolą ir paprašė viešnią sėstis. Dabar ji pradėjo pasakoti apie ligonį.

— Gal dar dienelę kitą, bet neilgam... Naktį jau ir grabnyčią buvau uždegusi...

Viešnia priėjo prie ligonio, pažiūrėjo, patraukė pečiais ir atsiduskusi į kaimynę prašnibždėjo:

— Matai..

Bet ji norėjo visiškai tiksliai suskaičiuoti, kiek jam dar žingsnių liko žemiškosios kelionės.

Dar kartą vertinančiu žvilgsniu, kaip geras pirklys, žiūrinėjo eksponatą, pasilenkė prie jo ausies ir sučiulbėjo:

— Gal jau misliji kelt, sosiedėl?

Ligonis pramerkė mieguistas akis.

— Labai slabna, slabna...

Viešnia rankom suplojo sau per šlaunis ir paslaptingai timptelėjo šeimininkę už rankovės. Pasivedusi į šalį ėmė garbstyti:

— Matai, širdut!.. O tu dar niekо nesirengi. Jau visiškai marinamas, jau tučtuojau mirs... šiandien pat... matai, pažiūrėk, dvasios nebeatgauna. Kviesk marintojas, ko greičiausiai. Ir laikas gi dabar toks patogus!..

Valiulienei net šilta pasidarė. Dabar jau jai jokio abejojimo nebuvo, kad jos brangus vyrelis šiandien mirs. Nė kalbėti nebereikia. Juk mirtis jau kaip ant delno. Šaulienė gi tokiuos dalykuos puikiai nusimano.

Viešnia išėjo, ir ūkininkė tuoj griebėsi darbo. Viskas turi plaukti sklandžiai ir padoriai. Kunigas neseniai jau buvo parvežtas, ir šis žygis jau neberūpėjo. Dabar tik svarbu marintojos. Negi turės skirtis be marintojų. Be to, gi dar alus. Numarinti, tai ir be alaus dar galėtų, bet jau budėti prie numirėlio be alaus niekas nepanorės. Tai būtų stačiai gėda jų namams. Ką žmonės pasakytų!..

Bernui, tam stuobriui, įsakė daryti alų, o pusmergę siuntė pakviesti kaimo moterėlių — marintojų. Pati ėmė trūsti po vidų. Reikia sutvarkyti ligonio lovą, apdengti stalą, nuvalyti suolus, iššluoti aslą, paruošti žvakes — juk tuoj gali pradėti rinktis marintojos.

Kada viskas jau buvo prirengta, šeimininkė lengviau atsipūtė, kaip geras piovėjas, pagaldęs rėžį kviečių. Dabar jį mirčiai nebenumatė jokių kliūčių. Dar kartą apžiūrėjo pirkią ir kreipėsi į ligonį:

— Na, kaip?..

Ligonis tik suvaitojo, sustenėjo, pasikasė smakrą ir sumurmėjo:

— Mirsiu... Gal jau šiandien...

— Nabagėlis... O galva ar nesvaigsta? — dabar ji nebesiginčijo su juo, o tik guodė, pati nekreipdama daug dėmesio į savo žodžius.

Pradėjo rinktis moterėlės. Atėjo tos, kur moka iš kantičkų giedoti, ir tos, kur turėjo didelę marinimo praktiką. Visos buvo švariai apsirengusios ir šventadieniškai nusiteikusios.

Žinovių akimis apžiūrinėjo ligonį ir stengėsi įsitikinti, kiek mažiau liko dar šiam vargšui gyventi.

— Tai jau, dėduli, ruošiesi mus palikti... — kalbino žmogelį, tarsi į Braziliją važiuoti pasirengusį.

Bet lyg tyčia ligonis nerodė pasitikėjimo marintojomis. Tiesa, jis jomis labai susidomėjo, net mieganti jam išlaskė, tik iš jo veido buvo matyti, kad viešnios jam ne perdaug gerą įspūdį padarė. Žiūrėjo akis išskėtęs, dar nesuprasdamas, ko jos čia renkasi. Vietoj atsakymo tik po geros valandėlės sumurmėjo pro nosį:

— Hm...

— Vargšelis, jau matyt, kad tiek.. nė žodžio nebeištaria.

— Ką ten ir bekalbinti...

— Kaiminka, tu pradėk, pagiedosim litaniją.

— Tėvai, gal žvakę uždegti? — jau tikrai susigraudinusi ir šluosty dama porą ašarų klausė žmona, nors, kaip matote, nebuvo linkusi verkšlenti.

(B. d.)

menkavertėms tautoms. Tiesą sakant, jau ir seniau vokiečiai laikė save išrinktąja arba kaip jie patys sakėsi, Herrenvolk t. y. viešpataujančia tauta. Pradėjus gi hitlerininkams valdyti, vokiečių didybės manija dar labiau išbujojo. Šiandie hitlerininkai neslepia savo norų užvaldyti visas tariamai menkesnės vertės tautas.

Rasizmu pagrįstas Vokietijos nacionalizmas yra labai kraštutinis, Kadangi pati rasė yra zoologinis reiškinys, tai ir vokiečių nacionalizmas yra vadinamas zoologiniu, atseit, gyvuliniu nacionalizmu. Tokio nacionalizmo žymių pasitaiko ir kur kitur, bet vis dėlto dar ne taip stipriai, kaip Vokietijoje, kur šis nacionalizmas yra suvalstybintas. Visa politika — tiek vidaus, tiek užsienio — yra smarkiai persunkta tuo kraštutiniu nacionalizmu kuris, valstybės viduje siekia sunaikinti viską, kas tik kuo nors skiriasi nuo viešpataujančios tautos. Sakysime, tautinėms mažumoms tokiose valstybėse yra tikras pragaras. Tokios kraštutinio nacionalizmo valstybės nesiskaito su jokia teise.

Tarptautiniuose santykiuose kraštutinis nacionalizmas taip pat neveda į tautų sugyvenimą, nes jis skelbia kitų tautų neapykantą. Tokios valstybės, pav. kad ir ta pati Vokietija, yra labai imperialistiškai nusiteikusios. O imperialistiniai siekimai veda tiktai prie karo.

Hitlerinės Vokietijos pėdomis pasekė ir Italija. Tiesą sakant, kraštutinis nacionalizmas Italijoje jau seniau buvo skelbiamas, bet aiškiai suformuluotos rasizmo teorijos dar ligi šiol vis nebuvo. Bent oficialiai ji nebuvo skelbiama. Praėjusio mėn. 14 dieną ir Italijoje buvo oficialiai paskelbta rasizmo teorija.

Kadangi kraštutinis nacionalizmas, o ypač rasizmas yra priešingi Katalikų Bažnyčios mokslui, tai ryšium su oficialiai paskelbta rasizmo teorija Italijoje pareiškė šiuo reikalu savo nuomonę ir Bažnyčios galva — popiežius. Tiesą sakant, paskutiniais laikais popiežius nekartą savo kalbose nurodinėjo kraštutinio nacionalizmo ir rasizmo kenksmingumą, bet praėjusio mėn. 29 dieną pasakytoje Tikėjimo Platinimo kolegijos auklėtiniams kalboje popiežius visu griežtumu pasmerkė rasizmą. Kalbėdamas apie Italijoje paskelbtą rasizmo teoriją, popiežius nurodė, kad Musolinis ją esąs pasiskolinęs iš hitlerinės Vokietijos. Popiežius pabrėžė, kad Bažnyčia pripažįstanti tiktai vieną rasę, o tą rase sudarą visi žmonės, atseit, žmogiškoji rasė. Kitokių rasių nesą ir negalį būti. O skelbiamos Vokietijoje ir Italijoje rasizmo pažiūros esančios žmonijai labai kenksmingos.

Popiežiaus kalba garsiu aidu atsiliepė visame pasaulyje. Prancūzų spauda popiežiaus kalbą išaiškino teigiamai, pasmerkdama tuo pačiu rasizmo teoriją. Tuo tarpu vokiečių spauda labai griežtai pasisakė prieš popiežiaus kalbą, ra gindama Italijos fašistus nieko nepaisant vykdyti gyveniman paskelbtąją rasizmo teoriją. Gindama rasizmo teoriją, vokiečių spauda pabrėžė kaip tik Katalikų Bažnyčios visuotinumo kenksmingumą.

Pačioje Italijoje rasizmo klausimu dabar labai daug spaudoje rašoma. Tarp kitko fašistinė spauda pabrėžia, kad Italijoje paskelbtoji rasizmo teorija neturinti nieko bendro su Vokietijos rasizmu. Fašistinis rasizmas esąs tik biologinis rasizmas. Vadinas, fašistai nežiūri į rasizmą, kaip į kokią religiją, nesiekią sudaryti iš jos savotiškos filosofijos, kaip Vokietijoje, bet stengiąsi tik apsaugoti italų rasės, atseit, italų kraujo grynumą. Ar taip iš tikrųjų bus, labai abejotina. Greičiausia, laikui bėgant, ir fašistinis rasizmas pavirs tokia pačia religija ir filosofija, kaip yra įvykę Vokietijoje. Spėjama, kad tarp Bažnyčios ir fašizmo galėsią dėl rasizmo kilti visokių nesusipratimų, juo labiau, kad pats Musolinis pareiškė, kad fašistai stengsią vykdyti gyveniman rasizmo teoriją, į nieką neatsižvelgdami.

A.

Kas naujo patirta per paskutinius karus

Pirmiausia karo specialistai pabrėžia tą reiškinį, kad nesumažėjo, bet dar padidėjo automatinio ginklo reikšmė. Vadinas, didelė reikšmė tenka visos rūšies kulkosvaidžiams. Nemažos reikšmės turi ir individulinis ginklas, o taip pat ir visokios granatos. Geriausių išdavų parodė 20 ir 37 mm kalibro automatiškieji ginklai. Mėginimai tiems ginklams suteikti didesnį kalibrą, nedavė ypatingų vaisių. Su automatinio ginklo reikšme tenka pripažinti ir didelę motorizacijos reikšmę, nes motorizacijos praktika, arba plačiai varyta propaganda už kariuomenės visų ginklų rūšių motorizaciją, visai savęs nepateisino. Todėl manoma, kad motorizacija tiktai yra teigiama šaudmenims teikti, o ne sumotorizuoti visas kariuomenės ginklų rūšis. Čia net duodamas paskutinio ispanų karo pavyzdys, kai generolo Franko kariuomenė žygiavo iš Sevilijos į Makvedą. Toji motorizuotoji kariuomenė 300 km. kelio nužygiavo tiktai per 40 dienų. Kitaip tariant, ji žygiavo po 7,5 km. per dieną. Žinoma, negalima tvirtinti, kad motorizacija nagalėtų būti naudinga tais atžvilgiais, kur ypatingai geras kelių tinklas, arba kur galima greitai ir lengvai nusiųsti kariuomenės dalinių motorizuotoms priemonėmis. Bet, aplamai, motorizuota kariuomenė, kaip antpuolio kariuomenė, negali vaidinti to vaidmens, kuris jai buvo numatytas.

Taip pat ir tankai nepateisino visų sudėtų į juos vilčių. Lengvuosius tankus labai lengvai, tarytum kokius žaisliukus išsaudo prieštankiniai kulkosvaidžiai, o sunkiuosius tankus naikina prieštankinės 20-ties ir 37-nių mm patrankėlės. Tai reiškia, kad tankai gali veikti tiktai ten, kur nėra prieštankinių ginklų, o taip pat ten, kur yra nedrausmingas priešas. Tačiau tankai parodė ir kai kurių gerų pusių. Ypač pasižymėjo Sovietų Rusijos sunkieji tankai. Pasirodo, kad jų šarvų negali pramušti nei prieštankiniai kulkosvaidžiai, nei prieštankinės patrankėlės. Jie sugeba kartu su savimi vežti didelius šaudmenų krūvius, o taip pat veikti ugnimi. Jie nėra tokie „akli", kaip kiti tankai. Bet čia yra ta nelaimė, kad šitie sunkieji tankai greitai įklimpsta ir tuo pasibaigia jų kautynių karjera.

Gana teigiamai vertinamas aviacijos vaidmuo. Tiesa, aviacija nepateisino tų visų aviacijos propagandos skelbtų prašmatnybių, kurias kiekvienas yra girdėjęs arba isivaizduoja. Tačiau pasirodo, kad aviacijos kautyniškasis greitis didėja. Dabar beveik visų rūšių lėktuvai su įvairiais uždaviniais gali skristi 400 km per valandą. Todėl yra sakoma: reikia tikrai įsivaizduoti, kaip greitai artėja tas priešas, kuris skrenda 400 km per valandą. Tai sakoma tuo atžvilgiu, kad priešui aplamai mažai belieka laiko tokį priešą sutikti. Aviacijos vaidmuo pasireiškęs daug sėkmingiau atskiroms vietoms sprogdinti. Pagaliau ir aviacijos rūšys labiau specializuojasi, todėl pagal tuos bruožus statomi ir nauji lėktuvai. Ypatingai vertingi yra kautynių tipo lėktuvai. Be to, aviacija yra paveiksui ir žemės kariuomenės veiksmams. Žemės kariuomenė niekur nebesitelkia didelėmis masėmis.

Tenka pabrėžti labai būdingą išvadą, kad paskutiniuose karuose ypač padidėjo pėstininkų reikšmė. Tiesa, pėstininkai ir anksčiau buvo pagrindinė kariuomenės ginklo rūšis. Tačiau aviacija, artilerija, motorizacija ir kitos naujos kariavimo priemonės jų vaidmenį buvo šiek tiek sumažinę. Bet dabar pasirodo, kad pėstininkų bendradarbiavimas su artilerija, yra ypač reikšmingas. Čia dar tenka pabrėžti, kad ne tik pėstininkams, bet, aplamai, kariuomenei statomi didelį moraliniai reikalavimai. Kitaip tariant, kariai vertinami intelektualiniu atžvilgiu, nes jiems tenka bendradarbiauti viens su kitu, pasistatyto tikslo atžvilgiu. Be to, pranešama, kad ypatingai kritusi kavalerijos reikšmė. Tačiau tai nereiškia spręsti absoliučiai, nes kai kuriose vietose, gal ji ir negalėjo veikti, bet kitur ji gali pateisinti savo veikimą tuo labiau, jei nepateisina motorizuotųjų dalių veiksmas arba antpuoliai.

„L. A."

KORESPONDENCIJOS

Tverečius, Švenčionių apskr. *Kita tvarka.* Tverečiaus parapija yra grynai lietuviška. Bažnyčioje pamaldos laikomos lotyniškai ir lietuviškai. Iki a. a. kunigo Antano Šlapšio laikų parapija visada nuo neatmenamų laikų turėjo lietuvius klebonus. Visi jie buvo dideli visuomenės veikėjai, organizatoriai ir nuoširdūs parapijiečių bičiuliai. Kad ir degutuotais batais, kad ir juodomis rankomis valstietis, bet būdavo maloniai klebono priimamas.

Laikas viską pakeičia. Daug pakitėjo ir Tverečiaus parapijoje... Taip... dabar įvestas lenkiškas pamokslas pačioje svarbioje dienoje — Žolinėje. Šiemet rugpiūčio 15 d. klebonas kun. M Przyalgowskis po sumos pasakė labai patriotišką (lenkiškai) pamokslą. Deja, jo žodžių klausė tik 19 vyrų (jų tarpe tiktai 6 lenkai) ir 72 davatkos (visos lietuvaitės). Po pamokslo klebonas užintonavo „Boże coś Polskę" o toliau tą giesmę baigė lietuvaitė. Atlaiduose buvo susirinkę apie 3.000 tikinčiųjų, beveik visi lietuviai. Tiesa, į atlaidus važiuoja ne vien melstis, bet visi suvažiavusieji nori dalyvauti pamaldose ir tinkamu laiku išgirsti gimtąja kalba pamokslą. Pernai ir šiemet jau Tverečiuje to nebuvo. Jautresnieji šluostė ašaras ir skundėsi bažnytiniam komitetui. Tačiau komitetas savo svaraus žodžio neturi. o klebonas su „mužikais" nesiskaito. Jaunesnieji tuo labai nepersiėmė: išėjo iš bažnyčios ir uždarė duris... *K.*

Kreiptasi į Valstybės Archyvą, bet iš ten atsakyta, jog dokumentų, nurodančių matukiečių teises į ežerą nesurasta.

Teko nugirsti, jog pastaruoju metu kažin kas iš „Towarzystwo Drobnych Roln." pasisiūlęs ginti matukiečių teises į ežerą; tam reikalui gavęs iš kaimiečių pinigų. Ar jis ką padarys ir ar iš viso ką nors darys — tuo tarpu nežinia.

p. ž.

Navikai, Švenčionių apskr. *Pieninė.* Jau beveik mėnesis, kaip čia veikia Vydžių pieninės nugriebimo punktas. Neturtingieji ūkininkai nesa pieną ir tikisi gauti neblogą atlyginimą. Tiesa, čia filijai nepatogu veikti, nes centralė yra už 19 klm. Ypač vasaros metu sunku yra kasdien vežioti pieną net į Vydžius. Tikimasi, kad laikui bėgant Pivoruose susidarys centralė. Kol kas norima uždirbti šiek tiek nors ir sunkesniu keliu.

Navikų gyventojai yra tautiškai susipratę. Ūkininkai skaito „Aidą" su priedu „Ūkininkas" ir kai kurie „V. Žodį". Pinigai už pieną paimti duos galimybės daugiau prenumeruoti lietuviškų laikraščių. Netiesa, kad Navikų filija yra lietuvių neatsparumo įrodymu. Savo prekes parduoda žydui, lenkui ir bet kuriam, jei tik sumoka pinigus.

Laikas būtų vyresniesiems nustoti kortų amatą. Vyrai lošia kortomis, o jų žmonos su vaikais rauda.

P.

Galalaukiai, Švenčionių apskr. *Juda, kruta.* Šv. Kazimiero D-jos skyrius uždarytas. Gyventojai tačiau šviečiasi per spaudą. Čia prenumeruoja „Aido" 13 egz., „Viln. Žodžio" — 6 egz., seniau ėjusio „Jaunimo Draugo" — egz. o „Viln. Aušros" — 4 egz. Be to yra du radio imtuvai. Jaunimas gražiai moka dainuoti. Šią vasarą Galalaukiai įsigijo sviedinį ir gerokai pramoko tinklainio. Gyventojai šviečiasi ir imasi amatų. Galalaukiuose yra siuvėjų, šulniakasių, mūrininkų. Yra taip pat net dvi plytinės. Be to, degamos čia ir kalkės (vopna).

J. M-as.

Matukai, Švenčionių val. *Negali naudotis ežeru.* Matukai — neturtingas kaimas. Žemė menka ir tos maža. Šio kaimo laukuose yra nedidelis ežeras, Salatis vadinamas. Nuo neatmenamų laikų ežeru naudojosi Matukų gyventojai: meškeriodavo ir šiaip įvairiais būdais pasigaudavo žuvies. Kadangi netoli Švenčionių miestas, tai skatikas dažniau patekdavo į rankas.

Dabar viskas virto kitaip. Mirus Švintos dvaro savininkui p. Civinskui, kuris buvo apylinkės gyventojų mylymas ir gerbiamas už gerumą ir palankumą vietos žmonėms, dvare atsirado tūlas Grochovskis. Jis pranešė kaimo gyventojams, jog Salačio ežeras priklausęs pagal planą dvarui. Tačiau plano matukiečiams nerodo. Griežtai uždraudė gaudyti žuvis, grasindamas policija.

Kaniūkai, Švenčionių apskr. *Dainos mėgėjai.* Kaniūkų kaimo jaunimas yra vienas iš veikliausių ir judriausių Dūkšto apylinkėje. Neseniai jis norėjo surengti vakarą, tik leidimo negavo. Nieko nepadėjo ir Dūkšto klebono kun. Vaičiūno pastangos ir žygiai, daryti Švenčionių storastijoje.

Jaunimas yra dideli dainų mėgėjai. Laisvu laiku nuo darbo arba šventadieniais susirenka ir traukia lietuviškas dainas, kad net skamba apylinkės. O dainų moka aibes. Jaunimo tarpe pasireiškia didelis vieningumas ir susiklausymas. Neapleidžia ir sporto. Šiemet kaime įsigijo sportui reikalingus įrankius ir laisvu laiku nuo darbo lavinasi šitoje srityje. Šalia visa to nepamiršta ir švietis. Bemaž kiekvienas jaunuolis skaito lietuviškus laikraščius.

Valutis.

Žagarai, Suvalkų apksr. Dėl tilpusios 32 „Aido" numery korespondencijos esame gavę iš mokytojo p. A. Veličkos laišką, kuriame jis pranešа:

1) Žagarų vaikų tėvai juo esą patenkinti, išskyrus t a m s u o l i ų(!) grupę, kurie vadovaujasi keršto ir trukdo jam bendradarbiauti su žmonėmis, kurstydami ir rašydami inspektoratan įvairius šmeižtus;

2) paskirtas lietuvių kalbai pamokas sąžiningai išnaudoja; jei yra trūkumų, tai dėl kai kurių tamsuolių(!) tėvų užsispirymo nepirkti I ir II skyriaus vaikams lietuviškų vadovėlių, nes jie sako geriau tuos pinigus pragersią;

3) vaikų jis nepravardžiuojąs, tik kai kurie žmonės yra vietos neišmanėlių praminti įvairiais pavadinimais.

Baigdamas mokyt. A. V. pasisakė nepolimizuosiąs su plepalais, kurie yra žemiau jo paniekos, bet pasilieką sau teisę gintis, kaipo lenkas ir valdininkas, visomis jam žinomomis priemonėmis.

Delgedos, Švenčionių apskr. *Gražus pavyzdys.* Mūsų kaimas nedidelis, jaunimo nedaug ir į čia ateina tik vienas laikraštis — "Aidas". Jo prenumeratorius J. Basys—šaunus vyrukas. Pas jį kas šventadienį susirenka jaunimas ir vyresnieji ir jis noriai paskaito jiems iš laikraščio žinių. Labiausiai žmonės nori žinoti apie Lietuvos ir Lenkijos santykius, karus, naujienų iš mūsų krašto. Tai gražus kilnaus jaunuolio darbas...

??

Kaltinėnai, Švenčionių apskr. *Negali nusipirkti žemės.* Kaltinėnų vienkiemy gyvena Karolina, Alfonsas, Pranas ir Jonas Černiauskai norėjo prisipirkti 16 ha žemės sklypą iš Mordvinavo dvaro, kurs dabar yra banko žinioje. Žemė suderėta 1927 m., dalis pinigų bankui jau sumokėta, šiemet Černiauskai norėjo sumokėti priklausančią dalį ir parašyti pas notarą pirkimo aktą. Notarui jau reikėjo pristatyti Vilniaus vaivadijos įstaigos leidimą žemei pirkti. Kai Černiauskai kreipėsi vaivadijon, prašydami tokio leidimo, tai gavo neigiamą atsakymą: žemė esanti pasienio ruože ir jie jos negalį pirkti. Vaivadija paliko teisę per 14 d. apeliuoti Vidaus Reikalų Ministerijon su pastaba, kad apeliacija turi eiti per ją.

ap.

Gleičiūnai, Švenčionių apskr. *Pataisė pavardę.* Iš gyvenančio čia Aleksandro Pivoriūno kovo 16 d. šaltyšius buvo paėmęs karišką knygutę, kuri buvo nusiųsta į Švenčionis į P.K.U. Rugpiūčio 20 d. A. Pivoriūnas knygutę gavo atgal su pataisyta pavarde: *Piwowarun.* Teko girdėti, kad Pivoriūnas visa darysiąs, kad pavardė pasiliktų tokia, kaip yra užrašyta metrikuose dar prieš Didįjį karą.

ap.

MANO PASTABOS

Ne ATE, bet AFE.

Kaune leidžiamas lenkų kalba dienraštis „Dzien Polski" neseniai nusiskundė, kad lietuvių spauda savo tendencingomis žiniomis trukdanti abiejų valstybių santykiams. Kiek šis nusiskundimas turi pagrindo, sunku būtų nešališkiai pasakyti. Ir tai visų pirma todėl, ką vadinsime tendencingomis žiniomis. Ar, pavyzdžiui, lietuvių spaudoje dedamos žinios apie Lenkijos užsienio politikos tikslus, arba iš Vilniaus krašto lietuvių gyvenimo faktų nušvietimas yra tendencingas darbas, ar gal tai būtinas lietuvių tautos informavimas apie toį, kas darosi. Atsakyti į šį klausimą galima įvairiai: vieni atsakys, kaip jiems rodosi, kiti taip, kaip jiems įsakyta aiškinti.

Žodžiu, reliatyvizmas. Tačiau esti atsitikimų, kada ir geriausiai mokėdamas Einšteino reliatyvizmo teoriją, jos nepritaikinsi. Kai prisižiūri lietuvių ir lenkų spaudos polemikai, tai visiški prieini išvadą, kad pirmieji remiasi tikrais faktais ir neginčijamais argumentais, kai tuo tarp antrieji yra linkę į reliatyvizmą ir juo remdamiesi daro įvairius išvedžiojimus, kuriais galvojančių skaitytojų neįtikinsi.

Kurių metodai yra geresni— sunku pasakyti, nes čia vėl galima susidurti su reliatyvizmo teorija, galima pradėti operuoti Einšteino mokslu, o tai jau galima susilaukti filosemito vardo. Todėl bus geriau pasiremti vienu būdingu faktu, kuris aiškiausiai pasakys, katra pusė nuodija atmosferą.

„Dzień Polski" šio mėn. 19 dieną padavė tokią žinią:

„Gaižūnų miške (žinoma, Lietuvoje) susirinko tam tikra grupė jaunų žmonių, kurių tarpe buvo ir kelios merginos.

Vienas jaunuolių, — kaip rašo „Laikas" — kažkoks Gaižutis kalbėjo su merginomis lietuviškai, kai tuo tarpu kiti šnekučiavo lenkiškai. Vienas jų, Grinkevičius, kartu su kitais draugais, kreipėsi į Gaižutį, prašydami, kad jis tik pat kalbėtų lenkiškai.

Gaižutis su tuo nesutiko. Prasidėjo ginčas, po kurio imta bartis. Tada Gaižutis, išsitraukęs revolverį, pradėjo šaudyti.

Vienu šūviu buvo mirtinai sužeistas Grinkevičius, kuris po kelių valandų mirė.

Užmušėjas suimtas ir byla perduota teismui".

Kaip matome Gaižūnuose, Gaižutis nušovė Grinkevičių. Atsitikimų tokių esti ir jais niekas nestebi. Bet kadangi šiuo atveju buvo pralietas kraujas susiginčijus dėl kalbos, tai jau įvykis yra dėmesio vertas ir todėl minėtą žinią pakartojo kai kurie lenkų laikraščiai.

Tuo tarpu iš to telegramų agentūros ATE redaktoriai sumanė padaryti savotišką žinią ir štai šio mėn. 23 dieną daugelyje lenkų laikraščių radome tokią sensaciją:

„Lietuvis mušovė lenką už kalbėjimą lenkiškai. Neseniai lenkų tautybės jaunųjų žmonių grupė surengė išvyką į Dailūnų mišką. Susitiktas lietuvis Gaižutis su revolveriu rankose reikalavo iš esamųjų nustoti kalbėti lenkiškai. Kai jo nepaklausė, pradėjo šaudyti. Vienas iš šūvių mirtinai sužeidė lenką Hrinkevičių, kuris po kelių valandų mirė".

Perskaitęs šias dvi žinias ir jas sugretinęs, kiekvienas padorus asmuo pasakys — AFE.

Prie to tenka pasakyti, kad toksai žinios iškreipimas yra dar vienas faktas, iš kurio matyti, kas nuodija atmosferą.

R. M.

VILNIAUS KRONIKA

Lietuvių Sanitarinės Pagelbos Draugijos byla

Šių metų pradžioje Lietuvių Sanitarinės Pagelbos Draugijos valdyba keletui metų išnuomojo ligoninę jos vedėjui drui Vytautui Legeikai. Vėliau Miesto storastija iškėlė teismo bylą dėl šios sutarties panaikinimo.

Kaip teko patirti, šiomis dienomis minėtos draugijos valdybos nariai gavo pakvietimus į teismą.

Byla dėl sutarties panaikinimo bus nagrinėta rugsėjo 9 dieną Vilniaus apygardos teisme.

Mokslo metų pradžia

Galutinai paaiškėjo, kad nauji 1938 — 39 mokslo metai prasidės rugsėjo 5 dieną (pirmadienį).

Iš mūsų spaudos gyvenimo

— Šiomis dienomis išėjo iš spaudos jaunimui skirtas vienkartinis leidinys „Jaunimo Kelias". Šiame, gausiai iliustruotame leidinyje, daugiausiai skirta vietos pirmajai Tautinei Lietuvos Sporto Olimpijadai.

Leidinio redaktorius Augustinas Burokas.

— Šio mėn. 26 dieną buvo sukonfiskuotas „Vilniaus Žodžio" 30 nr. už vedamąjį straipsnį „Garantijos legalumas" ir kt.

„Lietuvos Žinių" redaktorius Vilniuje

Šio mėn. 28 dieną atvyko į Vilnių Kauno dienraščio „Lietuvos Žinių" vyriausias redaktorius Jonas Kardelis.

P. Kardelis, išvykęs iš Lietuvos šio mėn. 19 dieną, pakeliui lankėsi Karaliaučiuje, kur dabar yra tarptautinė paroda, Gdynėje ir Varšuvoje, kur kalbėjosi su kai kuriais valdžios ir lenkų visuomenės atstovais.

Redaktorius J. Kardelis Vilniuje pabus kelias dienas.

Vietoj į Kauną — nuvažiavo į Slonimą

Viešint šio mėn. pirmomis dienomis Stanievskių cirkui Vilniuje buvo plačiai reklamuojama, kad cirkas sustojęs Vilniuje trumpam laikui ir netrukus vyksiąs į Kauną.

Kai kurie vietos lenkų laikraščiai, pritardami tokiam „kilniam" sumanymui, įrodinėjo, kad Lietuvos Valstybės gyventojai jau kelios dešimtys metų, kaip nėra matę cirko. Aišku, kad tokios žinios buvo grynas prasimanymas, kadangi Lietuvos gyventojai dažnai mato daug geresnius cirkus ir todėl Stanievskių cirkas vietoj Kauno turėjo pasitenkinti Slonimo miestu, kur dabar ir gastroliuoja.

Vežami į Vilnių istoriniai archyvai

Savo metu „Aide" jau buvo minėta, kad visi Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos dokumentai būsią sukrauti dviejose Vilniaus bibliotekose: Universiteto ir Vrublevskių.

Šiomis dienomis į Vilnių buvo atsiųstas didelis dokumentų transportas iš kitų Lenkijos valstybinių archyvų. Dokumentai atsiųsti tik tie, kurie yra susiję su Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos istorija.

Naujokų skrynutės

Naujokai, kuriuos ima kariuomenėn, paprastai su savim nešasi skrynutes savo mažai mantai susidėti. Tos skrynutės įvairaus didumo būdavę. Dabar išleistas įsakymas, kuriuo sutvarkomas ir tų skrynučių didumas. Pagal tą įsakymą skrynutės turi būti 60 cm. ilgumo, 35 cm. platumo ir 20 cm. aukštumo jau su užvožtuvu. Apie skrynučių didumą naujokams turi pranešti valsčių įstaigos. Įsakymas galioja jau 1917 metų naujokams.

Zydų mokinių byla

Praėjusią savaitę Vilniaus apeliacijos teisme buvo nagrinėta keleto žydų mokinių byla, kurioje visi jie buvo kaltinami už komunizmą.

Apeliacijos teismas kai kuriems kaltinamiesiems patvirtino apygardos teismo sprendimą, kai kuriems bausmes sumažino, dar kitus nuteisė sąlyginai.

Vokiečiai tremia vyskupus

Visoje Europoje padarė nepaprastą įspūdį pasklidęs gandas, kad Vokietijos vyriausybė esanti įsakiusi išvykti iš Rotenburgo vyskupui Sproliui, kuris tą diecezija valdė 11 metų. Vėliau šis gandas buvo patvirtintas oficialiu pranešimu, kad vokiečiai tikrai yra įsakę išvykti iš Rotenbergo minėtam vyskupui.

Telegramų pranešimu, vyskupas Sprolis patsai neišvyksiąs iš savo diecezijos miesto ir, tur būt, būsiąs išvežtas su policijos pagelba.

Vokiečiai pranešdami apie vyskupo ištrėmimą, nurodo ir priežastį, kodėl taip daroma. Vyskupas tremiamas už tai, kad šiemet balandžio 11 dieną gyventojų plebiscito metu patsai nebalsavęs ir kitus atkalbinėjęs.

Europos spauda, aiškindama šią žinią, teigia, kad toksai vokiečių pasielgimas su vyskupu yra tai atviras konkordato laužymas. Aišku, kad po šio žygio Vatikano ir Vokietijos santykiai yra dar labiau įtempti ir gali visiškai nutrūkti.

Kova už Vengriją

Tik ką pasibaigusioje Mažosios Santarvės valstybių: Čekoslovakijos, Rumunijos ir Jugoslavijos, užsienių reikalų ministerių konferencijoje tarp kitų klausimų buvo aptarti ir tolimesni santykiai su Vengrija. Nutarta nedaryti jokių kliūčių Vengrijai laisvai ginkluotis.

Toksai nutarimas ypač nepatiko vokiečiams, kurie yra pasiryžę Vengriją paimti visiškon savo įtakon. Ypač juntamas toksai vokiečių nusistatymas dabar, kada Vokietijoje vieši Vengrijos valdytojas Horty. Vokiečiai jį priima su labai didele pompa, beveik iškilmingiau, negu pernai priimdinėjo Musolinį.

Spėjama, kad netrukus Vengrijos vyriausybė imsis griežtesnių priemonių, reikalaudama kuo plačiausių teisių gyvenantiems Čekoslovakijoje vengrams. Jei tai įvyktų, būtų aiškus įrodymas, kad ir Vengrija vykdo Berlyno programą.

Taigi artimiausiu metu paaiškės, kieno pusėje atsistos Vengrija.

Kareiviai mitingavo prieš mūšius

Japonijos ir Sov. Rusijos konflikto atgarsiai

Japonijos ir Sov. Rusijos konflikto Tolimuose Rytuose atgarsiai dar ir šiandien girdėti.

„Pravda" yra įdėjusi vieno korespondento pranešimą apie nuotaiką, kuri vyravo Sov. Rusijos armijoje prieš susirėmimus prie Čangkufengo. Jis savo pranešime ypač pabrėžia Sov. Rusijos armijos kareivio moralų paruošimą prieš pat mūšius. Pasirodo, kad beveik kasdien buvo rengiami kareivių mitingai ir jų metu buvo ieškoma šūkių, kurie galėtų patraukti kareivius eiti mūšin ir dėti savo galvas. Per tuos mitingus, pagaliau, apsistota, kad Sov. Rusijos kareivis turįs muštis „už Staliną, komunistinę tėvynę ir komunizmą". Su šiuo šūkiu esą turi būti vedama komunistų kariuomenė per kiekvieną susirėmimą su Sov. Rusijos priešais.

Prie surasto šūkio prikibo komunistų priešai, kurie nurodo, kad komunistai nieko nauja neišrado. Toks šūkis buvęs ir prieškarinėje Rusijoje, būtent: „už tikėjimą, carą ir tėvynę". Su tokiu šūkiu prieškarinės Rusijos kareivis ėjęs mūšin, bet Didžiojo karo pabaigoje jo išsižadėjo. Ar nebus tas pat ir su neva naujai išrastuoju šūkiu? — klausia ir komunistų draugai. Be to, jie nurodo, kad kareivių mitingavimas prie nieko gero neprivesiąs, kaip nieko gero nesusilaukė rusų armija po pirmosios revoliucijos, kada Kerenskio vyriausybė leido kareiviams prieš kiekvieną mūšį pamitinguoti ir pasisakyti, ar jie norį eiti mūšin.

Marš. Vorošilovas išleido įsakymą pavaryti agitaciją tarp vyresniųjų kareivių, kad jie pasiliktų armijos eilėse savanoriais. Jis tokiu būdu norįs padidinti armijos eiles prityrusiais kareiviais. Ypač norima prikalbinti pasilikti kariuomenėje artileristus ir taunuajančius šarvuotosiose dalyse.

KARAS KINIJOJE

Japonai skuba į Hankau

Japonų kariuomenė trimis kolonomis traukia į laikinąją Kinijos sostinę Hankau. Viena kolona, vidurinė, slenka abiem Mėlynosios upės krantais, kita — tarp tos upės ir Pojango ežero, pietuose, ir trečioji — šiaurėje nuo Mėlynosios upės. Japonų kariuomenė vienu metu puolė pirmąsias kiniečių, pozicijas, supančias Hankau. Vidurinei ir pietų kolonoms tas pozicijas pasisekė paimti, šiaurinę kiniečiai atmušė. Visame ilgame fronte dabar eina karštas mūšis.

Japonai tikisi, kad karas Kinijoje būsiąs pabaigtas, kai jie paimsią Hankau. Jiems atrodo, kad Čangkaiškas, netekęs Hankau, prarasiąs kiniečių pasitikėjimą ir negalėsiąs jiems priešintis. Kiti vėl spėja, kad japonai po Hankau paėmimo patys sustosią ir neisią jau Kinijos gilumon.

Kitose Kinijos vietose eina kruvini susirėmimai su kiniečiais partizanais. Japonų lėktuvai nuolat bombarduoja didesnius miestus: Kantoną ir Hankau. Hankau šiuo metu jau visiškai evakuotas.

Japonai apšaudė lėktuvą su paštu

Japonų įnirtimas jau taip didelis, kad jie nepaiso jokių tarptautinių sutarčių ir jas laužo. Taip šiomis dienomis jų karo lėktuvai užpuolė tarptautinės linijos lėktuvą, kuris nešiojo paštą tarp Šanchajaus ir naujos laikinosios Kinijos sostinės Čingkingo. Lėktuvas buvo numuštas ir nukritęs sudužo. Išsigelbėjo tik vienas asmuo, visi kiti keleiviai žuvo.

Dėl šio lėktuvo sunaikinimo japonai turėjo nemaža nesmagumų. Jie turėjo atsiprašyti kitų valstybių ir pasiaiškinti. Je visa atsitikimą paaiškino nesusipratimu, kuris galėjęs įvykti tik dėl lėktuvo įgulos kaltės: neiškėlusi aiškių ženklų, iš kurių galima būtų pažinti tarptautinis lėktuvas, ir skrido per arti karo veiksmais apimtų vietų.

Amerika dėl lėktuvo sunaikinimo vis dėlto nusiuntė Japonijai griežtą protesto notą. Mat, žuvusiųjų keleivių tarpe būta ir Amerikos piliečių.

Redakcijos atsakymai

J. Ramanauskienei. Tuo reikalu kreipkitės į Lietuvos Pasiuntinybę Varšuvoje šiuo adresu: *Warszawa. Koszykowa 14. Poselstwo Litewskie.*

V. Pec. Lietuvių knygynuose.

A. Legevičiui. Tuo reikalu kreipkitės į kun. Pr. Bieliauską. Wilno, ul. Wielka 12—24.

A. Vel. Tamstos laiško santrauką dedame šiame „Aido" numeryje. Mokėti už tai nereikia.

Įvairumai

Per naktį dingo upė

Užsienio spaudos žiniomis, Jugoslavijoje šiomis dienomis per vieną naktį dingo Čirna-Voda upė. Viso dingo kiaurai žemę net keturi kilometrai tos upės įtakos į kitą upę, į Narentą. Čirna-Voda upė nėra maža. Ja plukdomi baidokai su prekėmis ir net rogatos joje ruošiamos. Upė yra 15 metrų pločio ir nuo 4 iki 6 metrų gilio. 18 kilometrų ji teka lygumomis per laukus ir pievas, jas drėkindama. Apylinkių ūkininkams ta upė buvo labai naudinga. Tačiau šiomis dienomis vieną naktį paupio ūkininkai išgirdo kiestus garsus, kažkoki dainavimą ir šniokštimą, nors oras buvo visiškai ramus. Tai atsitiko naktį. Prietaringi apylinkių ūkininkai išsigando ir užsidarinėjo langines, o taip pat užsirakino ir paramstė duris. Už tai niekas ir nematė, kaip įvyko stebuklas, kad per vieną naktį visiškai prasmego kiaurai žemę keturi kilometrai tos upės. Tai esąs, kaip rašo užsienio spauda, pirmas toks atsitikimas pasaulyje: Po nakties apylinkių gyventojai per keturis kilometrus iki Čirna-Voda įtakos į Narentą visiškai nebrado vandens Čirna-Voda upės vagoje. Iki tos vietos upė tebeteka kaip tekėjusi, o paskui staiga dingsta.

Upės dingimo paslaptis neišaiškinta iki šiol. Mokslininkai darė bandomuosius gręžimus išdžiūvusioje upės vagoje ir apylinkėse, bet niekur neprisigręžė iki vandens. Dėl to manoma, kad prasmegusios upės kaip 50 ar net 60 metrų gilio. Manoma, kad ateityje tas vanduo, susidūręs su nepraleidžiamu sluoksniu, turės kur nors kitoje vietoje vėl prasiveržti į viršų. Tuo tarpu dideliję bėdoje atsidūrė apylinkių ūkininkai, nes, nesant arti geležinkelio, nebeturi net kaip gabenti savo prekes.

Kiek dabartinė Kinija turi gyventojų: 250 mil., ar 500 milijonų?

Prancūzų mokslininkas, dr. Ležandr, kuris gyveno Kinijoj labai ilgai, mėgina apskaičiuoti tikrą Kinijos teritorijos gyventojų skaičių. Dr. Ležandr rašo:

— „Ryšium su japonų — kinų karu laikraščiai prirašo fantastinius skaičius apie Kinijos gyventojus. Vieni teigia, kad Kinija turinti 400 mil. gyventojų, kiti teigia net 500 mil. gyventojų Kinijoj. Tačiau tenka pasakyti, kad Kinijoje niekad nebuvo padaryta gyventojų surašymo ir visos panašios statistikos neturi jokio dokumentalinio pagrindo. Tame seniausios kultūros krašte net nėra jokių registruotų gimimų, vedybų ir mirimų aktų. Tad, kuo remiantis galima būtų nustatyti nors apytikriai Kinijos gyventojų skaičių?

Savo laiku Kinijoje didikai — mandarinai skaitė, kad Kinijoje esama 60 mil. šeimų, tačiau to dar nepakanka, nes gi reikia žinoti koko didumo tos šeimos. Kadangi Kinijoje žmonių daugėjimas per gimimus labai didelis, tiesiog milžiniškas, tai laikoma, kad kinų šeima yra vidutiniškai iš 6,3 ligi 8 asmenų. Tačiau ir mirtingumas Kinijoje yra milžiniškas. Vaikai ligi vienerių metų amžiaus miršta Kinijoje nuo kiekvieno šimto net 60, o turint galvoje, kad Kinijoje nuolat mirštama masiniai nuo visokių katastrofų, epidemijų ir pan., tai ir iš likusių 40 % mažai kas lieka. Panašiai yra taip pat ir su suaugusiais. Reikia atsiminti, kad Kinijoje paskutiniais dešimtmečiais beveik nesibaigia naminiai karai ir todėl, užuot daugėjęs, kinų skaičius turėtų dar smarkiai mažėti.

Jeigu skaityti po mirtingumų atsitikimų, kad kinų šeima vidutiniškai turi po 4,7 asmenis, tai dabartiniu metu Kinijos gyventojų skaičius neturėtų būti didesnis kaip 280 mil. žmonių, tačiau turint galvoje, kad kraštas pakelia per paskutinius dešimtmečius tiek nelaimių, tikriausia, Kinijoje nebus šiuo metu daugiau, kaip 250 mil. gyventojų".

Taip išveda Ležanr. Tačiau kiti jam atsikerta ir nurodo, kad nors Ležandr kritikavo kitų skaičių nepagrįstumą, bet ir jis pats savo apskaičiavimus taip pat netinkamai moksliškai pagrindžia. Oponentai įkandin teigia, kad, nepaisant Ležandr apskaičiavimų, Kinijoje vis dėlto yra dvigubai tiek gyventojų, kiek Ležandr skaičiuoja, būtent: 500 mil. gyventojų.

KARAS ISPANIJOJE

Karo frontuose be atmainų

Per paskutinę savaitę mūšiai ėjo tose pačiose vietose: prie Ebro ir Segre upių, prie kelio į Valenciją ir Estramadūros fronte. Karščiausi mūšiai ėjo prie Ebro. Nacionalistai nuolat puola vyriausybininkus ir stengiasi išmušti juos iš stiprių pozicijų. Paskutiniu metu jiems bene pasisekė paimti kelias svarbias pozicijas ir pasistūmėti priekin. To mūšio metu buvo esą paimta apie 4000 belaisvių. Apskritai, per visą laiką prie Ebro nacionalistai jau bus paėmę nelaisvėn apie 14.000 vyriausybininkų. Kovos čia virto pozicinėmis.

Estramadūros fronte puola vyriausybininkai, besistengdami atsiimti prarastas vietas. Visi jų puolimai, kaip praneša nacionalistai, atremti su nemažais nuostoliais.

Mūšis jūroje

Dar pereitų metų rudenį, per įvykusį mūšį prie Baskijos pakraščių tarp nacionalistų ir vyriausybininkų laivynų, buvo smarkiai apgadintas vienas vyriausybininkų karo laivas. Šis laivas suspėjo pasislėpti Prancūzijos uoste Havre ir ten, betaisydamas pagadinimus, išbuvo beveik per visus metus. Nacionalistai net buvo mėginę jį išvogti, tik nepasisekė. Tas laivas šiomis dienomis grįžo į raudonosios Ispanijos pakraščius. Nacionalistai per savo šnipus žinojo kuomet ir kuriuo keliu tas laivas grįšęs, ir išsiuntė kelis laivus pastoti jam kelią. Netoli Gibraltaro rugpiūčio 26 d. įvyko mūšis. Vyriausybininkų laivas po pusvalandžio priverstas buvo pabėgti ir pasislėpti pas anglus Gibraltare. Iš ten dabar pranešama, kad laivo priešakinė dalis gerokai apgadinta ir ją reikėsią vėl ilgai taisyti. Iš laivo įgulos 20 jūreivių užmušta ir 14 sunkiai sužeista. Sužeistuosius prisėjo iš laivo iškelti ir paguldyti ligoninėje.

„AIDO" REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Wilno, ul. Dąbrowskiego 5—1. Administracija priima nuo 9 iki 13 val.

REDAKCIJA gaunamus straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintų korespondencijų ir smulkesnių straipsnių redakcija nesaugo. Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams — 3 auks. Užsienyje — 2 doleriai. Atskiro numerio kaina 10 skatikų. Skelbimų kaina: tik ketvirtame puslapy 20 skatikų už eilutę.

Leidėjas ir atsak. redaktorius Liudvikas Cicėnas.

„RUCH" spaustuvė, Tatarska 6. Telef. 21-83.